

## Nota beantwoording NRD

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau heeft voor iedereen ter inzage gelegen van 12 juli t/m 8 augustus 2018. Tijdens die termijn zijn er 11 zienswijzen ingediend (zie bijlage 1). De zienswijze van de Provincie Limburg is later ingekomen, die hebben wij op 14 augustus ontvangen. Gedurende de inzagetermijn is er op 2 augustus 2018 een inloopavond gehouden. Van deze bijeenkomst is een kort verslag gemaakt (zie bijlage 2).

Hieronder een overzicht van de ingediende zienswijzen:

1. Gemeente Horst aan de Maas, 19 juli 2018.
2. Gemeente Venlo, 23 juli 2018.
3. Stichting Limburgs Landschap, 1 augustus 2018.
4. Gemeente Kevelaer, 2 augustus 2018.
5. De heer Kamps, 2 augustus 2018.
6. Stadt Goch, 2 augustus 2018.
7. De heer Hombergen, 4 augustus 2018.
8. Natuur en Milieufederatie Limburg, 7 augustus 2018.
9. De heer Roersch, 8 augustus 2018.
10. LLTB, 8 augustus 2018.
11. Kreis-Kleve, 8 augustus 2018.
12. Provincie Limburg, 14 augustus 2018.

Korte samenvatting van de zienswijzen met eronder in cursief de gemeentelijke reactie:

1. Gemeente Horst aan de Maas geeft aan dat er voor zover hen bekend geen autonome ontwikkelingen of raakvlakprojecten aanwezig zijn die van invloed kunnen zijn op ons voornemen. Zij zien geen aanleiding om een zienswijze in te dienen.

*Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

2. Gemeente Venlo brengt een aantal inhoudelijke opmerkingen in over de NRD:  
Groen, natuur en landschap, paragraaf 3.2  
Het gebied is beter te typeren als open ontginningsgebied met rationele patronen.  
Het gebied Wells Meer heeft voor bepaalde soorten wel belangrijke ecologische functies.

*In het MER wordt de typering van het gebied nader beschreven. Hierin wordt de typering "open ontginningsgebied met rationele patronen" meegenomen. Tevens wordt een ecologische QuickScan en passende beoordeling uitgevoerd naar de ecologische functies en gevolgen hiervoor in het MER en de vervolgfase daarvan. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

Paragraaf 3.4

Geadviseerd wordt om de volgende uitgangspunten toe te voegen:

- Meervoudig landgebruik als voorwaarde;
- Instandhouding of het creëren van ecologische en toeristische verbindingen.

*Meervoudig landgebruik (dubbel ruimtegebruik) is een ambitie van de gemeente, maar geen voorwaarde voor de ontwikkeling. Er wordt getracht het Energielandgoed in te richten met zoveel mogelijk dubbel ruimtegebruik, maar dit wordt niet als randvoorwaarde gesteld omdat dit*

*de mogelijkheden voor de energieopwek sterk kan beperken. Daar waar mogelijk wordt het dubbel ruimtegebruik zoveel mogelijk toegepast.*

*Ruimte voor recreatie en toerisme is één van de subdoelen van het Energielandgoed. Bij de inrichting van het gebied wordt nadrukkelijk gekeken naar mogelijkheden voor recreatieve voorzieningen om onder andere de recreatiedruk op het natuurgebied te verlichten. In het MER worden dit verkend en waar nodig worden hiervoor aanbevelingen gedaan.*

Nationaal Park Maasduinen is uitgesloten van herontwikkeling, maar dit blijkt niet uit figuur 1.1. Het aangegeven zoekgebied bestrijkt ook de Maasduinen rondom het Wolfsven en het Reindersmeer.

*In de NRD is een globaal zoekgebied aangegeven, waarin de grenzen niet gespecificeerd zijn. In het MER is het zoekgebied vastgelegd. Het zoekgebied betreft de gronden in Wells Meer die niet in de Maasduinen liggen en het Reindersmeer zelf (niet de gronden hier om heen). Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen. Het Reindersmeer is met name opgenomen als onderzoeksgebied om te verkennen wat de mogelijkheden zijn voor bijvoorbeeld aquathermie en is niet bedoeld om fysieke ingrepen mogelijk te maken.*

Paragraaf 3.5

Verzocht wordt de randen van het zoekgebied nog te bepalen.

*In het MER worden de randen van het zoekgebied gedefinieerd. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

Paragraaf 4.1.3.

In overweging wordt gegeven als uitgangspunt te formuleren dat bestaande of historische landschapsstructuren zoveel mogelijk als basis dienen voor herontwikkeling.

De cultuurhistorische waarden in het gebied zijn onderbelicht.

*In het MER wordt nader onderzoek gedaan naar bestaande cultuurhistorische waarden in het gebied en het effect van het Energielandgoed op deze waarden. Het uitgangspunt om bestaande en historische landschapsstructuren zoveel mogelijk als basis te laten dienen wordt gehandhaafd en in de ontwerpfase wordt hier waar mogelijk rekening mee gehouden.*

Paragraaf 5.1

In tabel 1 ontbreekt de functieverandering van landgebruik.

Functieverandering landbouw/Aantal hectaren/Kwantitatief.

*In het planMER kan het totaal aantal hectare dat een functieverandering ondergaat nog niet worden gekwantificeerd omdat niet duidelijk is hoeveel zonnepanelen worden geplaatst. Het blijft daarom bij een kwalitatieve beschrijving.*

*In het MER bij bestemmingsplan wordt de definitieve inrichting van het gebied kwantitatief getoetst om de impact op het ruimtegebruik te bepalen.*

Cultuurhistorie 5.1 Beoordelingskader

Hier graag bestaande tekst vervangen voor "Voor enkele onderzoeksaspecten, zoals archeologie en cultuurhistorie, geldt dat het effect relatief beperkt is".

*De tekstuele wijziging is akkoord. De wijziging leidt niet tot wijzigingen in het MER.*

Figuur 4.4.

Graag de gemeentelijke archeologische beleidskaart invoegen.

*In het MER wordt gebruik gemaakt van de gemeentelijke archeologische beleidskaart. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

3. De ambitie energieonafhankelijk willen worden spoort niet met de wens op grote schaal (duurzame) energie op te willen wekken en gebruiken. Er zal altijd energie naar de gemeente Bergen getransporteerd moeten worden i.v.m. verschillen opwek en gebruik. Wellicht is energieneutraal dan passender. Het is de vraag of de gemeentelijke schaal geschikt is om klimaatneutraliteit te bereiken. Als de negatieve gevolgen van duurzame opwekking groter zijn dan elders dan is import duurzame energie gerechtvaardigd. Dus verzoek om de doelstelling als streven op te nemen en niet als harde eis aan de ontwikkeling te verbinden. Ook duurzaam energie opwekken heeft nadelen, er moet ook optimaal ingezet worden op besparen.

*De gemeenteraad heeft de ambitie uitgesproken energieonafhankelijk te willen zijn. Deze ambitie wordt daarom gehanteerd in de NRD, het MER en de Structuurvisie. Naast de ontwikkeling van het Energielandgoed (50% van de energieopwekking) wordt gewerkt aan een energieonafhankelijk Bergen door besparing van energie (20%) en kleinschalige opwekking (30%). Hiervoor zijn separate trajecten opgestart (zie [https://www.bergen.nl/de-gemeente/ambities-duurzame-energie\\_45281/](https://www.bergen.nl/de-gemeente/ambities-duurzame-energie_45281/)).*

#### Plangebied

Welke mogelijkheden zien we voor het Reindersmeer? Dit is een kwetsbare locatie die tevens van groot belang is voor toerisme en recreatie. Gebruik voor waterkracht of warmte- en koude-opslag baart ons zorgen. Effecten daarvan zijn onbekend en moeilijk te voorspellen. Graag dan ook terughoudendheid hierin te betrachten.

*De mogelijkheden voor energieopwek in het Reindersmeer worden op dit moment onderzocht. Hierbij worden ook de kansen voor aquathermie en WKO meegenomen. In het onderzoek wordt rekening gehouden met de effecten op ecologische waarden, toerisme en recreatie. Indien besloten wordt binnen dit gebied ontwikkelingen mogelijk te maken, wordt hiervoor een separate procedure doorlopen. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

#### Beheer

Maasduinen is langgerekt en smal en daarin ook kwetsbaar. Recreatie zou zich moeten concentreren rond de N271 en de zijde van de Duitse grens zou rustig moeten worden gehouden. Verzoek deze hoofdkoers ook vast te houden en in het kader van de MER het verzoek om het effect van de varianten van de inrichting van het Wells Meer op de (recreatieve) zonering te onderzoeken, en expliciet mee te nemen als toetsingsvariabele.

*In het MER bij bestemmingsplan worden varianten onderzocht, waarin ook inrichtingsvarianten voor recreatie worden meegenomen. In het MER bij structuurvisie worden geen varianten onderzocht en wordt globaal gekeken naar recreatie in het volledige plangebied. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

#### Ecologie.

De waterhuishouding is van groot belang (verdroging). Verzoek is om het tegengaan van verdroging van het Nationaal Park mee te nemen als meekoppelkans. In de Maasduinen wordt veel ingezet op voedselarme natuur. Er buiten is er veel zeer voedselrijke grond. Er is behoefte aan omstandigheden die er tussenin zitten. De extensivering van het grondgebruik in het Wells Meer is een grote kans hiervoor. Graag in het MER onderzoeken hoe deze kansen het beste kunnen worden benut.

Verwijderen van fosfaat is een kritische succesfactor. Graag onderzoeken hoe diep de fosfaat in de bouwvoor is doorgedrongen.

*In de Passende Beoordeling wordt onderzoek gedaan naar de verstoringfactoren van het natuurgebied. Verdroging en fosfaat (stikstofdepositie) worden hier ook onderzocht. Het tegengaan van verdroging over het verminderen van stikstofdepositie is echter geen doel van dit project en mogelijkheden hiervoor worden daarom ook niet onderzocht en beoordeeld. Als de ontwikkeling van het Energielandgoed kansen biedt om de natuurkwaliteit te verbeteren, worden hiervoor in het MER aanbevelingen gedaan.*

Afweging vormen duurzame energie.

Verwijzing naar visies van Limburgse Natuur en Milieufederatie. Wells Meer is zoekgebied voor windmolens. Wij zijn geen voorstander van plaatsing nabij de Maasduinen, maar de situatie vlak over de Duitse grens kan hierbij meewegen. De landschappelijke effecten van extra molens zijn beperkt. Zonnepanelen zien we bij voorkeur in stedelijk gebied en op gebouwen. Wells Meer is ook hier zoekgebied voor. Een goede landschappelijke inpassing is nodig.

*De zonnepanelen en windmolens worden onderzocht op hun effecten in het planMER en MER bij bestemmingsplan, onder andere op landschap. In dit onderzoek worden ook de bestaande molens in Duitsland meegenomen. Wells Meer betreft grootschalige gebiedsontwikkeling voor de opwek van 50% van de benodigde energie in de gemeente. Parallel loopt een traject voor kleinschalige opwek, onder meer door zonnepanelen op daken (zie [https://www.bergen.nl/de-gemeente/ambities-duurzame-energie\\_45281/](https://www.bergen.nl/de-gemeente/ambities-duurzame-energie_45281/)). De benodigde hoeveelheid energie die de grootschalige gebiedsontwikkeling op moet brengen kan niet bereikt behaald worden in het stedelijk gebied: er is te weinig stedelijk gebied in de gemeente dat voldoende geschikt is een opwek van een dergelijke hoeveelheid duurzame energie. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

Landschap.

Verzoek is aandacht te hebben voor de voormalige eendenkooi. Het zou goed zijn om de geschiedenis als uitgangspunt te nemen bij het landschapsontwerp. De eendenkooi staat niet genoemd in de NRD.

*De voormalige eendenkooi heeft geen formele status, dit is in het voortraject bij het opstellen van de haalbaarheidsstudie onderzocht. Wel is de structuur van de eendenkooi nog zichtbaar door aanwezige bomen. Deze structuur wordt meegenomen bij de landschappelijke inpassing van de windturbines en zonnepanelen en in de effectbeschouwing (in MER) van het Energielandgoed op het thema landschap. De voormalige Eendenkooi wordt benoemd in zowel het MER als in de Structuurvisie.*

4. Het bestemmingsplan van de stad Kevelaar geeft een concentratiegebied voor windmolens aan voor het gebied "Rietweyen" aan de Duits Nederlandse grens. Er zijn 5 windturbines nabij de grens. Op ongeveer 1,4 km afstand ligt vakantiegebied De Heyberg met passend beschermd gebruik. Als er windmolens komen dan graag onderzoek naar de milieubelasting en negatieve effecten op stabiliteit en efficiency van de bestaande windmolens en eventuele extra geluidshinder op de vakantiehuisjes.

*De effecten van windmolens op de omgeving, waaronder geluidsbelasting, worden onderzocht in het MER bij bestemmingsplan. Op dat moment zijn de alternatieven en varianten bekend en kan aan de hand daarvan nauwkeurig de geluidsbelasting worden berekend, onder meer op vakantiehuisjes. Indien relevant worden de berekeningen cumulatief uitgevoerd, waarbij ook de*

*geluidsbelasting van de bestaande windmolens worden meegenomen en de geluidsbelasting van de nieuwe en bestaande molens bij elkaar wordt opgeteld.*

*Het berekenen van het effect op stabiliteit en efficiency van bestaande turbines kan op dit moment nog niet, omdat de locaties en type windturbines nog niet bepaald zijn. In het MER bij bestemmingsplan wordt het effect van de nieuwe turbines op de bestaande turbines (mogelijk kwalitatief) beschreven.*

5. De maatschappelijke kosten batenanalyse zou integraal onderdeel van het MER moeten zijn. De commissie m.e.r. zou geraadpleegd moeten worden over de NRD.

*De maatschappelijke kosten batenanalyse maakt geen onderdeel uit van het Plan-MER. Omdat nog geen duidelijkheid is over alternatieven of varianten is het berekenen van kosten en baten een lastige danwel niet uitvoerbare opgave. Een kosten-batenanalyse gaat niet over effecten op de fysieke leefomgeving en maakt daarom geen onderdeel uit van het MER. In een later stadium, waarin alternatieven bekend zijn, zal wel een kosten-batenanalyse uitgevoerd worden, maar niet als onderdeel van het MER.*

*Er is voor gekozen de commissie m.e.r. niet te raadplegen over de NRD, gezien de krappe planning. De commissie is ingeschakeld voor het plan-MER.*

6. Goch ziet in de NRD geen reden om een zienswijze in te dienen. Ook zijn er in Goch geen autonome ontwikkelingen en raakvlakprojecten die in het MER moeten worden meegenomen. We worden erop gewezen dat er in het noordoosten van het gebied een concentratiezone voor windenergie ligt en in het noordwesten een voorranggebied voor windenergie is vastgesteld.

*We zijn ons bewust van zowel de concentratiezone als het voorranggebied voor windenergie. De gebieden worden meegenomen in de locatieafweging in het plan-MER. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

7. In de NRD wordt geen melding gemaakt van de aanwezigheid van de Modelvliegclub MC-Venus '72. Graag hier verder wel rekening mee houden in het vervolg. Ook graag meer duidelijkheid over de precieze grenzen van het plangebied.

*De modelvliegclub wordt meegenomen in de effectbepaling in het planMER. Tevens zijn in het planMER de grenzen van het zoekgebied vastgesteld. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

8. Er wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de effecten op natuur en landschap en ook gewezen op de windmolenvisie en de zonnevisie. Voor zonnepanelen hebben daken en stedelijk gebied de voorkeur. Wells Meer is wel zoekgebied in de visie. Graag wel een zorgvuldige inpassing rekening houdend met de schaal en het karakter van het landschap.

*Landschappelijke effecten worden onderzocht in het MER. Op basis daarvan worden de windmolens en zonnepanelen afgewogen ingepast in het landschap, waarbij rekening gehouden wordt met schaal, karakter en structuren van het bestaande landschap Wells Meer en nabijgelegen Maasduinen.*

Er worden vraagtekens gesteld bij de doelen die er gesteld worden. Klimaatdoelstellingen zouden per regio of provincie moeten worden bekeken. Het is niet voor iedere gemeente haalbaar, rekening houdend met natuurlijke en landschappelijke waarden, om 100 %

zelfvoorzienend te zijn. Gemeente waar de negatieve gevolgen groter zijn dan elders zouden ook buiten hun gemeente moeten kijken. Bergen zou de doelstelling dan ook moeten heroverwegen. Een grote ontwikkeling naast het Nationaal Park Maasduinen zorgt voor onnodig veel negatieve effecten op natuur en landschap.

*De negatieve effecten op natuur en landschap worden onderzocht in het planMER, het is op dit moment nog niet te zeggen dat er door het Energielandgoed onnodig veel negatieve effecten op deze aspecten ontstaan.*

Zoekgebied.

De effecten van deze locatie op natuur en landschap zullen hier erg groot zijn. Het zoekgebied ligt deels over Natura-2000 gebied en het Nationaal Natuurnetwerk. Ook het Reindersmeer is opgenomen. Dit heeft echter gekwalificeerde habitattypen en is van belang voor recreatie en toerisme. Verzoek is om die uit het zoekgebied te halen. Er is niet getoetst aan andere gebieden. Dit zou wel moeten. Bij de keuze van de betreffende locatie is onvoldoende rekening gehouden met het natuur- en landschapsbelang. Er moet een alternatieven onderzoek plaats vinden.

*Het zoekgebied ligt buiten de Maasduinen, met uitzondering van het Reindersmeer (definitieve plangrenzen zijn opgenomen in het MER). Er wordt een passende beoordeling uitgevoerd om de effecten van het Energielandgoed op omliggende Natura 2000-gebieden te toetsen, waaronder het effect op het Reindersmeer. Hierin zijn de habitattypen en –soorten opgenomen. De passende beoordeling is als bijlage toegevoegd bij het plan-MER.*

*Het alternatievenonderzoek vindt plaats in MER bij bestemmingsplan in de volgende fase.*

Grootschalige bomenkap.

De passage over grootschalige bomenkap levert vragen op. Wat wordt precies verstaan onder grootschalige bomenkap? Waar ligt de grens naar kleinschalige bomenkap? Graag verduidelijken.

*De ambitie wordt verduidelijkt in het MER. Deze reactie geeft geen aanleiding tot wijzigingen.*

9. Hoe lang is de looptijd van het plan? Na hoeveel jaar worden de zonnepanelen afgeschreven en is er dan ook winst uit gehaald?

*Zonnepanelen en windturbines hebben met de huidige techniek een levensduur van circa 25 jaar. Binnen het eerste jaar is de CO2 uitstoot die veroorzaakt wordt door de aanleg ervan “terugverdiend” in het verminderen van CO2 uitstoot.*

Moeten de panelen door de klimaatverandering gekoeld worden? Zo ja, wat zijn de gevolgen? (geluid, duurdere panelen)

*In dit stadium kunnen we hier nog geen antwoord opgeven. Indien uit technische onderzoeken blijkt dat dit noodzakelijk is om verdere effecten te voorkomen, wordt te zijner tijd bekeken hoe de koeling plaatsvindt en wat de gevolgen daarvan zijn.*

Wat is de meerwaarde van het project voor toerisme en werkgelegenheid enz?

*De effecten hierop worden beschreven in het MER. Door toeristische voorzieningen in Wells Meer aan te leggen, vermindert de druk op de Maasduinen en het Reindersmeer. Werkgelegenheid komt terug in de vorm van aanleg en onderhoud van het park, recreatieve en educatieve voorzieningen etc. Dit wordt nader toegelicht in het MER.*

Wat zijn de gevolgen? Denk aan gezondheidsrisico's, elektromagnetische velden, waardevermindering woningen, drukte op de Wezerweg.

*Effecten op gezondheidsrisico's zoals geluidshinder, luchtkwaliteit en slagschaduw, en effecten op hinder zoals drukte op de Wezerweg worden onderzocht in het MER bij bestemmingsplan in de volgende fase van het project. Deze effecten worden vervolgens meegenomen in de alternatievenafweging. Omdat de invulling van het Energielandgoed om dit moment nog niet bekend is, kan nog geen conclusie worden getrokken over deze gevolgen.*

Hoe wordt de elektriciteit afgeleverd? Met hoogspanningskavels of onder de grond en wat zijn hier de gevolgen hier van?

*De elektriciteit wordt afgeleverd via nieuw aan te leggen 20kV kabel onder de grond, waarmee het wordt getransporteerd naar een nader te bepalen hoofdstation. De effecten van de aan te leggen kabel(s) worden onderzocht in het MER.*

Er wordt gesproken over aardwarmte en warmtepompen. Wat zijn hier de gevolgen van, misschien grondverzakking, denk aan Groningen.

*Om dit moment vindt een technische verkenning plaats naar de verschillende energievormen en hun geschiktheid voor Wells Meer. Daarbij wordt onderzocht wat de mogelijke gevolgen van de verschillende energievormen zijn. Voor geothermie/aardwarmte worden er geen grondstoffen permanent aan de grond onttrokken (zoals wel het geval is bij de gaswinning in Groningen). Het water dat wordt onttrokken wordt na het produceren van warmte weer in dezelfde aardlaag terug gepompt. Hierdoor is de grondverzakking zeer klein.*

Zijn er gevolgen voor de temperatuur? De zon weerkaatst en wat zijn de gevolgen voor de natuur.

*In praktijk blijken zonnepanelen nauwelijks tot een temperatuurswisseling te leiden. In de technische onderzoeken wordt dit nader onderzocht.*

Waarom zo'n grote locatie voor zonnepanelen? Waarom niet eerst op grote gebouwen zoals het distributiecentrum van Jan Linders. In andere gemeenten zoals Venlo, Venray en Boxmeer zijn nog meer grote distributiecentra. Die oppervlakte is groter samen dan Landgoed Wells Meer. Daar verandert dan niets aan het uiterlijk van het gebied.

*Met alleen zon op daken kunnen we onze ambitie niet waar maken. Naast de ontwikkeling van het Energielandgoed (50% van de energieopwekking) wordt gewerkt aan een energieonafhankelijk Bergen door besparing van energie (20%) en kleinschalige opwekking (30%). Hiervoor zijn separate trajecten opgestart (zie [https://www.bergen.nl/de-gemeente/ambities-duurzame-energie\\_45281/](https://www.bergen.nl/de-gemeente/ambities-duurzame-energie_45281/)). Bij kleinschalige opwekking wordt gewerkt aan onder andere een postcoderoosproject*

#### 10. Betrokkenheid.

Jammer dat de agrarische sector niet benaderd is voor advisering en betrokkenheid. Vanwege de energieopgave en vanwege de gigantische claim op ca. 400 hectare landbouwgrond.

*Op dit moment vinden gesprekken plaats met diverse partners over het Energielandgoed. In het verdere traject worden verschillende partijen, waaronder de LLTB, intensief betrokken bij de ontwikkeling middels klankbordgroepen etc.*

Verklaring van Roermond.

Afspraak om zuinig om te gaan met landbouwgrond en in te zetten op meervoudig ruimtegebruik. Tegen deze achtergrond wil de LLTB graag constructief meedenken.

*De gemeente onderzoekt de mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik. We betrekken de LLTB actief in het verdere traject.*

Aanvulling NRD.

Belangrijk is een alternatievenonderzoek. Dan is een uitgebreidere analyse van de energievraag gewenst. Waar komt de vraag vandaan, (gebruiker en component), welke energiebesparingen worden gerealiseerd kunnen worden en welke restopgaven er nog liggen en hoe deze worden ingevuld. Daarna kunnen alternatieven worden onderzocht en is vergelijking mogelijk met het plan.

*In het planMER worden de gevolgen voor de milieuthema's globaal onderzocht. Op basis hiervan worden randvoorwaarden en een spelregelkader opgesteld voor de alternatievenvorming in het volgende stadium. Op die wijze komen geen alternatieven naar voren waarvan op voorhand al te zeggen is dat ze niet haalbaar zijn. Het alternatievenonderzoek vindt plaats in het MER bij bestemmingsplan, dat wordt opgesteld in de volgende fase. Op dat moment zijn de alternatieven bekend, met onder andere de posities voor windturbines, het aantal hectare zonnepanelen en biomassa en de locaties hiervan. Daarna kan een uitspraak gedaan worden over eventuele restopgaven.*

Alternatief is zonnepanelen op daken, wat is de potentie hiervan? Hoeveel draagt dit bij aan de energievraag?

*Naast de ontwikkeling van het Energielandgoed (50% van de energieopwekking) wordt gewerkt aan een energieonafhankelijk Bergen door besparing van energie (20%) en kleinschalige opwekking (30%). Hiervoor zijn separate trajecten opgestart (zie [https://www.bergen.nl/de-gemeente/ambities-duurzame-energie\\_45281/](https://www.bergen.nl/de-gemeente/ambities-duurzame-energie_45281/)).*

Wat is de behoefte aan biomassa, hoeveel massa is er in de regio (meekoppelkansen; gemeente, waterschap, terrein behorende organisaties, land- en tuinbouw) aanwezig en wat leveren nieuwe ontwikkelingen aan biomassa op?

*De behoefte aan biomassa is onder andere afhankelijk van de hoeveelheid energie die opgewekt kan worden met zonnepanelen en windturbines. Wat de nieuwe ontwikkeling aan biomassa oplevert is daarom op dit moment nog niet te zeggen. Biomassa zal waarschijnlijk een "aanvullende" functie hebben en dus de resterende hoeveelheid energie van de doelstelling die met zon en wind niet behaald wordt opwekken. Er wordt onderzocht of biomassagewassen geplaatst kunnen worden onder de zonnepanelen, zodat dubbel ruimtegebruik toegepast kan worden. Ook wordt onderzocht of er gebruik gemaakt gaat worden van de bestaande biovergister in het gebied of dat er een nieuwe installatie gebouwd wordt.*

Er wordt gesproken in de haalbaarheidsstudie over medegebruik door kippen of schapen. Is er rekening gehouden met het de Programmatische aanpak Stikstof (PAS). Is hiervoor ruimte?

*Op dit moment wordt met name gekeken naar dubbel ruimtegebruik met biomassagewas en indien mogelijk de teelt van andere gewassen (voor bijvoorbeeld voedselproductie). Dat houdt in*



*dat er geen dieren komen, zij kunnen dit gewas immers opeten. Indien wel gekozen wordt voor het laten grazen van vee, zal t.z.t. overwogen worden of een AERIUS berekening benodigd is.*

Er moet gekeken worden naar de bodemkwaliteit (organische stof, biodiversiteit en waterbergend vermogen).

*De effecten op bodemkwaliteit worden onderzocht in het MER.*

Het thema land en tuinbouw moet in het MER worden opgenomen. Per variant moeten de effecten inzichtelijk worden gemaakt.

*De effecten op land- en tuinbouw worden globaal meegenomen in het MER bij het thema "functionele structuur". Op dit moment zijn nog geen alternatieven en varianten bekend. In het MER bij bestemmingsplan zijn deze wel bekend en worden de effecten op land- en tuinbouw specifiek beschreven.*

11. In het Wells Meer krijgen in de toekomst verschillende vormen van duurzame energieopwekking een plek. Die hebben hun eigen invloed op natuurwaarden of mensen. Die moeten worden onderzocht zodat de betrokken Duitse gebieden daarover geïnformeerd kunnen worden en niet te maken krijgen met negatieve gevolgen.

*De effecten op natuur en hinder (o.a. voor mensen) worden onderzocht in het MER. Dit MER is gedurende de ter inzage periode (september-oktober 2018) ook beschikbaar voor de Duitse bureaus zodat zij zich kunnen informeren over de gevolgen.*

Er wordt aandacht gevraagd voor lawaai, visuele beperkingen van windturbines en voldoende afstand tot woningen, waterextractie, ecologie en natuurwaarden. Ook voor bodem (geen gebruik maken van breuk technologie), lawaai, geurhinder en gasvormige emissie bij bijv. biomassa-installaties.

*In het MER worden de gevolgen voor geluidsoverlast, visuele beperkingen, afstand tot woningen, natuur, lawaai en geur globaal onderzocht. Op basis hiervan worden randvoorwaarden en een spelregelkader opgesteld voor de alternatievenvorming in het volgende stadium. Deze alternatieven worden vervolgens nauwkeuriger onderzocht op hun effecten op voorgenoemde aspecten.*

Voor windenergie moet rekening gehouden worden met windpark Rietweyen en met Airport Niederrhein. De luchthaven mag niet worden beïnvloed.

*Beide worden meegenomen in het MER bij bestemmingsplan (niet in plan-MER).*

In Kevelaer is ook een waterbeschermingsgebied voor de drinkwatervoorziening en geneeskrachtige waterbronnen.

*Dit wordt meegenomen in het MER bij bestemmingsplan, waar in detail in wordt gegaan op het effect van het energielandgoed op het thema water.*

Bij biomassa moet gekeken worden naar de stromen van grondstoffen en afvalproducten. Graag ook aandacht voor fermentatie substraten etc.

*Indien biomassa wordt opgenomen in (één van de) alternatieven, wordt dit in de volgende fase nader onderzocht.*

12. Er wordt gesteld op pagina 2, 2<sup>e</sup> alinea (par 1.1) dat het project geen afbreuk dient te doen aan de waarden in het gebied. Hebben er al onderzoeken plaats gevonden die dit aantonen? Wanneer is er sprake van grootschalige bomenkap, impliceert deze term dat er wel kleinschalige bomenkap is toegestaan?

*Grootschalige bomenkap wordt niet gekwantificeerd. We geven in SV en MER aan dat bomenkap vermeden dient te worden. Als het noodzakelijk is bomen te kappen, geldt een evenredige compensatieplicht elders in het gebied.*

Pagina 10 (par 3.2) wordt gesteld dat er in het gebied geen waardevolle natuur aanwezig is. Is er al natuuronderzoek uitgevoerd waaruit dit blijkt? Een open gebied kan voor kraanvogels waardevol zijn.

*Op dit moment wordt gewerkt aan een ecologische quick-scan voor het verkrijgen van inzicht in de natuurwaarden in het gebied. Op basis hiervan wordt de waarde van de natuur bepaald. Ook wordt een Passende Beoordeling opgesteld waarin het effect van het Energielandgoed op Natura 2000-gebied de Maasduinen wordt onderzocht.*

Op pagina 12 (par 4.1.1.) staat vermeld dat het Reindersmeer deel uitmaakt van het zoekgebied. Dit maakt ook plaatsing van windmolens mogelijk. Dit is echter volgens het POL2014 uitgesloten in Natura 200 gebied. Dit moet worden aangepast.

*Alleen het Reindersmeer zelf maakt onderdeel uit voor het zoekgebied voor aquathermie. Plaatsen van windturbines in het meer hoort voorsnog niet tot de mogelijkheden. Dit wordt tekstueel verduidelijkt in het MER.*

Over paragraaf 4.1.5 Hinder wordt opgemerkt dat vogels en vleermuizen hinder kunnen ondervinden van de ontwikkeling en dat deze soorten zwaar beschermd zijn.

*Het effect op (beschermd) vogels en vleermuizen wordt onderzocht in het ecologisch onderzoek/de passende beoordeling, dat onderdeel uit maakt van het MER.*

In paragraaf 5.2 wordt gesproken over het feit dat er geen directe effecten zijn. Echter in paragraaf 4.1.1. staat dat het gebied Reindersmeer wordt betrokken. Dan is er wel effect op Natura 2000 gebied.

*Alleen het meer zelf maakt onderdeel uit van het plangebied. Het Reindersmeer is inderdaad aangewezen als Natura 2000-gebied. In het MER wordt dit op de juiste wijze meegenomen in het ecologisch onderzoek en de passende beoordeling.*